

el Veron ironikusnak szánt belső monológjai is. Az újonnan előlépő mellékszereplők pedig sokkal vérszegényebb és érdektelenebb figurák az ókanizsai szereplőkhöz képest, akiket nagyon is könnyű volt az olvasónak a szívébe zárnia.

Mindezek azonban eltörpülnek a szöveg legnagyobb fogyatékosága mellett. *A türkizkék hegedű* ugyanis egyszerűen nem jó krimi. A cselekmény hamar átláthatóvá és ez által érdektelenné válik, olyany-

nyira, hogy egy idő után már a legkevésbé sem töltött el izgalommal, vajon a szemem előtt kibontakozó nemzetközi bűnügy végére miként is tesznek a szereplők végre pontot. Nincs más hátra, mint várni az újabb kötetet, bízva abban, hogy Veronnal együtt mi is visszatérhetünk majd Ókanizsára.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(*Agave Kiadó, Budapest, 2011, 288 oldal, 2980 Ft*)

Kultúra

Edmund Burke esztétikája és az európai felvilágosodás

Edmund Burke megélenkülő hazai recepciója az elemző munkák sokasodása mellett 2008-ban azzal is teljesebbé válhatott, hogy a *Töprengések a francia forradalomról* Kontler László-féle fordítása (1990) után megjelent magyarul a szerző *Filozófiai vizsgálódás a fenségesről és a szépről való ideáink eredetét illetően* című korai értekezése is Fogarasi György átültetésében. Abban az évben került megrendezésre a méltatott könyv előzményét képező konferencia, melynek anyagát Horkay Hörcher Ferenc és Szilágyi Márton szerkesztette.

Horkay Hörcher nagyszerű tanulmánya, *A fenséges zsarnoksága*

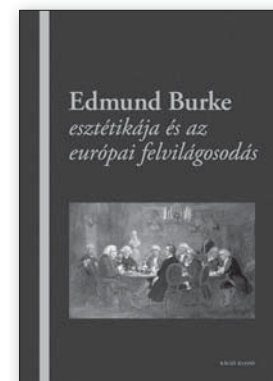
oly módon értelmezi újra Burke ifjúkori *Vizsgálódását*, hogy nemcsak a fenségesnek, de az elhanyagoltabbnak gondolt szépnak is kiemelt figyelmet szentel. A szépség kategóriája, melynek fontos szerep jutott a 18. századtól „a társadalmi összhang esztétikai elvek mentén történő újrakonstruálásá”-ban, azt „az urbánus bizalmat eredményezte polgár és hatalom, illetve polgár és polgár között, amelyre a személyes kapcsolatokat háttérbe szorító intézményesült államnak szüksége volt ahhoz, hogy a rendet fenn tudja tartani”. Persze Horkay is belátja, hogy Burke-nél az ambíció mint társadalmi szenvedély némileg módosítja, sőt megszüntetheti „a szépség és a társadalmiasság közötti szükségszerű kapcsolatot”. Ahogy

Radnóti Sándor is írja, Burke gúnyosan kizárja azt, hogy szépség adódhatna a másik megszokásából, ami – tegyük hozzá – elvezette az előítélet rehabilitációjához. A szépség erotikus összetevője, a női testről adott „élenk leírás” után a *Töprengések a francia forradalomról* című kései főműben „a női szépség és a királyi hatalom hagyományos leírásai”-nak összekapcsolásával a hatalom erotizálásának szerepét fogja magára öltetni.

Olvashatunk a könyvben Edmund Burke nyelvölceletéről és európai fogadtatásáról is, vagy az angol romantikára és az ír Yeatsre gyakorolt hatásáról. Kontler László a *Töprengések* német recepciójáról írt tanulmányában ezúttal nem Novalis híressé vált rajongásáról, hanem a német politikatörténet és történetfilozófia rejtőzködőbb alakjairól, illetve a műveikben mutatkozó szerтеагазó, de olykor csak áttételes hatásokról számol be. Burke korai és kései fenséges-konceptiójának eltérései párhuzamba állíthatók az esztétikai kategóriának a festői megjelenítésben bekövetkezett változásaival is. Bartha-Kovács Katalin említi, hogy a német romantikában „a patetikus fenséges helyébe a nyugodt, csen-

des fenséges lép. Ez a fenséges elsősorban atmoszféra, hangulat [...] mindenekelőtt csend. Rémisztő, dermedtő fagyos csend: ahhoz a már-már földöntúli csendhez hasonló, mint amelyet Caspar David Friedrich metafizikus tájképei” fejeznek ki. A kötet figyelmet fordít a brit konzervativizmus atyjának magyarországi esztétikai és politikai recepciójára is, mely írások közül kiemelkedik Debreczeni Attila tanulmánya és Keszeg Annának az erdélyi esztétikatörténet szempontjából is értékes eszmeftuttatása.

Érdekes lezárása a gyűjteménynek a Burke posztmodern művészetelméletben betöltött szerepéről szóló két szöveg. Bazsányi Sándor *Az undorító és a fenséges* című írásának gondolatmenete azt mutatja meg, ahogy az „érzékszerveink, a szaglás, az ízlelés és a tapintás zsigeri ellenállását” kiváltó valóságbeli alantas a posztmodern korban a művészi „radikális fenség” szolgálólyává válik. A „radikális fenség” bemutatása merész asszociációk mentén kalandozik Burke-től Heideggerig, Duchamp-tól Cindy Shermanig, Dosztojevszkijtől Tarantinóig. Hasonlóan szerтеагазó Tillmann J. A. esszéje is, akit mindenekelőtt az foglalkoztat, hogyan

járulhat hozzá a technika az „e világ határain túl” mutató fenség esztétikai tapasztalatához.

BENKŐ KRISZTIÁN

(Szerkesztette Horkay Hörcher Ferenc és Szilágyi Márton, Ráció Kiadó, Budapest, 2011, 332 oldal, 3100 Ft)

SLAVOJ ŽIŽEK: *A törékeny abszolútum*

A Typotex Kiadó *Radikális gondolkodók* sorozatának legújabb darabjaként jelent meg korunk legnevesebb szlovén gondolkodójának, Slavoj Žižeknek először 2000-ben, angolul publikált műve *Törékeny abszolútum – avagy miért érdemes harcolni a keresztény örökségért?* címmel. Žižek író, szociológus, pszichoanalitikus, filozófus, Marx és a lacani pszichoanalízis híve, a ljubljana egyetem professzora, valamint számos amerikai és brit egyetem vendégprofesszora. Több kisebb lélegzetű írása után ez az első alkalom, hogy teljes művet olvashatunk tőle magyarul. E választás azonban jól reprezentálja Žižek gondolkodói habitusának összetettségét. Képet kaphatunk a szerző eszmefuttatásainak merészen asszocia-

tív sokrétűségéről, ahogy például egy shellingi gondolatmenetet többek között Roberto Benigni *Az élet szép* című filmjének apafigurájával világít meg. Žižek ugyanis a legkevésbé sem az a szerző, aki megelégszik a szokványos témafelvetéssel vagy a hagyományos érvelés és tételmagyarázat sablonjaival. Kemény kritikával illeti napjaink olyan mármár evidensnek tűnő eszméit, mint a multikulturalizmus vagy a politikai korrektség. Ezt azonban korántsem öncélú módon teszi; bírálatukor minden esetben újszerű, a közkeletű vélekedésnek ellentmondó, ám jól argumentált megfigyelésekkel él. Ennek egyik kiváló példája a mű 2008-as, második angol nyelvű kiadásának előszava, amelyben – a pszichoanalízis szemszögéből legalábbis mindenképpen – meggyőzően érvel az izlám feminin volta mellett.

A kötet elsődlegesen a páli fordulat radikális baloldali felfogásának propagálására szolgál, amely nem titkoltan példaként tételeződik és követendő receptként kínálkozik, hogy segítője legyen a jó ideje melékvágányra szorult, ha még egyáltalán létező második út képviselőinek. Žižek nem kívánja átengedni a keresztény örökséget a konzervatívok vagy a fanatikusok számára. Ezen a téren elsősorban Jakob

Taubes, Giorgio Agamben és Alain Badiou nézeteire támaszkodik, de gondolatmenete itt is egyedi marad. Nem tartja problematikusnak a marxizmus és a kereszténység közötti lényegi hasonlóság felvállalását, sőt ebben véli megtalálni a 20. század végére erősen visszazorulóban lévő radikális baloldali eszmekört új erőre élesztő szellemi és morális muníciót. Összességében mégis inkább a liberális demokrácia és elsősorban a kapitalizmus minden irányú kritikáját olvashatjuk ki a könyvből olyan, látszólag egymás mellé nem illeszthető „esettanulmányok” tükrében, mint a délszláv háború, a diétás kóla fogyasztása, az emberi jogok vagy a neopogányság kérdésének szentelt mikroelemzések. Žižek nem tartja elfogadhatónak azt a folyamatot, ahogy a baloldali eszmék követői a kapitalista utat választják, vagy egy szerinte nehezen beazonosítható úgynevezett harmadik utat kívánnak kijelölni, amivel csak azt próbálják lelelni, hogy valójában csupán egyetlen út létezik: a kapitalizmus útja. Mindezen problémákat és jelenségeket a lacani pszichoanalízis fogalomkészletével írja le és elemezi, a német idealizmus filozófiai óriásaival, elsősorban Hegellel és Schellinggel támasztja alá, hogy aztán a kocsmai viccek és a filmvilág példáival tegye közérthetővé. A kötetet Kiss Lajos András utószava teszi teljessé, mely a žižeki gondolatme-

netet elsősorban a 20. század eszmétörténetének azon vonulatába helyezi, amely a marxizmus vallási és messianisztikus gyökereit vizsgálja és értelmezi.

A törékeny abszolútum egy intellektuális szempontból érdekfeszítő, a politikai és filozófiai gondolkodás hazai piacán mindenképpen üdítően újszerű olvasmány. Befogadhatóságát persze igen jelentős mértékben megkönnyíti a lacani pszichoanalízis fogalomkészletének valamilyen szintű ismerete.

LAJTAI MÁTYÁS

(Fordította Hogyinszki Éva és Molnár D. Tamás, Typotex Kiadó, Budapest, 2011, 318 oldal, 3200 Ft)

HARY JÓZSEF: *Az utolsó emberig* *Isonzói jelentés*

„Romhalmaz itt minden. Szerteszórva fekszenek a gránátűzbzen elpusztult, különböző ezredekhez tartozó katonák hullái. Némelyik már meg van feketedve és felpuffadva. Ezek napok óta lehetnek itt, az állandóan 30 fokon felüli melegben, a folyton tartó harcok miatt nem jutott idő az eltakarításukra.” Ezek a sorok a pokolban íródtak 1917-ben. Egy napló sorai, melyeket dr. Hary József egykori járásbíró